

JERZY BANDEL <https://orcid.org/0000-0002-7970-3627>

Wydział Psychologii i Kognitywistyki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Faculty of Psychology and Cognitive Science, Adam Mickiewicz University, Poznań
e-mail: jerzy.bandel@amu.edu.pl

EMILIA SOROKO <https://orcid.org/0000-0003-3527-1698>

Wydział Psychologii i Kognitywistyki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Faculty of Psychology and Cognitive Science, Adam Mickiewicz University, Poznań
e-mail: soroko@amu.edu.pl

MARCIN SĘKOWSKI <https://orcid.org/0000-0001-6736-0957>

Instytut Psychologii, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa
Department of Psychology, The Maria Grzegorzewska University, Warsaw
e-mail: msekowski@aps.edu.pl

Polska adaptacja kwestionariuszy *Loyolska skala generatywności* oraz *Lista zachowań generatywnych*

Polish Adaptation of the *Loyola Generativity Scale* and the *Generative Behavior Checklist*

Abstract: This article presents the results of the Polish adaptation of McAdams and de St. Aubin's Loyola Generativity Scale (LGS) and Generative Behavior Checklist (GBC) – the scales respectively measure generative concern and generative behaviour. Results from a sample of N = 237 individuals aged 19–93 years showed good internal reliability of the LGS and GBC. Their results correlated positively. Most hypotheses supporting the criterion-relevance of the LGS and GBC were confirmed, including showing positive correlations of both scales with the intensity of meaning in life, extroversion and openness to experiences, as well as a negative correlation of the LGS with depressive symptoms. The CFA supported the original two-factor model of the LGS. In addition, the high stability of LGS scores over a three-week period in a sample of N = 30 students was shown. The Polish adaptations of the LGS and the GBC are reliable and valid tools and can be used in research work.

Keywords: scale adaptation, generativity, generative concern, generative action

Słowa kluczowe: adaptacja skali, generatywność, troska generatywna, zachowania generatywne

WPROWADZENIE

Pojęcie generatywności wprowadził do psychologii Erik Erikson (1985/2002). Definiował je

jako troskę o powoływanie i wychowanie następných pokoleń, wyrażającą się w kreatywności, produktywności i twórczości, w pomaganiu osobom młodszym, jak również we wnoszeniu

wkładu w szeroko pojęte społeczeństwo i kulturę. W ramach teorii rozwoju biopsychospołecznego – zakładającej, że w każdej fazie życia następuje kryzys rozwojowy, przejawiający się w konflikcie między określoną pozytywną/syntoniczną i negatywną/dystoniczną tendencją rozwojową – Erikson upatrywał w generatywności konstruktywnej tendencji właściwej dla średniej dorosłości. Wtedy to, w przypadku pomyślnego rozwoju psychospołecznego, spodziewać się można szczególnie wysokiego nasilenia generatywności – zatroskania o innych oraz konkretnych zachowań wyrażających troskę.

Badacze post-eriksonowscy rozwinęli i poszerzyli rozumienie pojęcia generatywności. Na przykład John Kotre (1999) uważa, że generatywność to przede wszystkim „pragnienie zainwestowania siebie w takie formy życia i pracy, które nas przetrwają” (s. 11). Według różnych autorów realizacja tego pragnienia może przyjmować formy spłodzenia i wychowania potomstwa, pielęgnowania tradycji i zwyczajów, twórczości artystycznej, przekazywania innym wiedzy i umiejętności praktycznych, zaangażowania politycznego i społecznego czy dbania o środowisko naturalne (np. Kotre, 1999; Rubinstein i in., 2015). Spośród współczesnych teorii generatywności inspiracją dla największej liczby badań stała się ta opracowana przez Dana McAdamsa i Eda de St. Aubina (1992; por. McAdams i in., 1998).

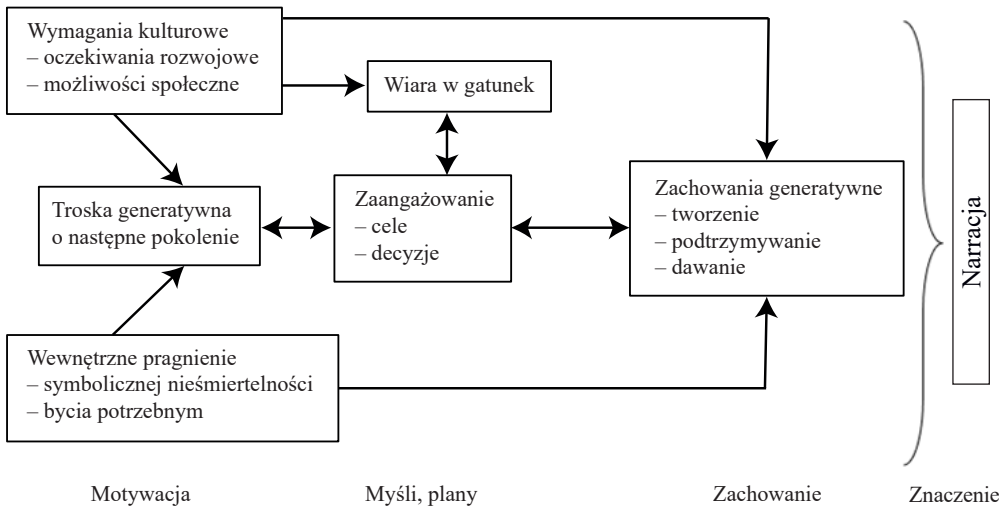
Teoria generatywności McAdamsa i de St. Aubina

McAdams i de St. Aubin (1992, s. 1004) definiują generatywność jako „zespół siedmiu właściwości psychospołecznych zorganizowanych wokół osobistego (jednostkowego) i kulturowego (społecznego) celu służenia następnemu pokoleniu”. Zgodnie z ich modelem, który prezentujemy na rysunku 1, generatywność ma dwa główne źródła. Pierwsze z nich to wymagania kulturowe (*cultural demand*) – zgodnie z nimi dorośli w średnim wieku powinni sprowadzić na świat i otoczyć szczególną opieką nowe pokolenie, co przejawia się poprzez wychowywanie, nauczanie czy przekazywanie tradycji i wartości. Drugie źródło to wewnętrzne pragnienie

(*inner desire*) bycia potrzebnym innym ludziom i uzyskania symbolicznej nieśmiertelności przez pozostawienie po sobie materialnej i duchowej spuścizny. Te dwa źródła mają prowadzić do ukształtowania się generatywnej troski (*generative concern*) o innych, która następnie może się przekształcić w generatywne zaangażowanie (*generative commitment*) – tworzenie konkretnych planów zorientowanych na realizację celów generatywnych. Na bazie poznawczego zaangażowania generatywnego są podejmowane zachowania generatywne (*generative action*). McAdams i de St. Aubin (1992) uważają, że warunkiem *sine qua non* procesu przekształcenia generatywnej troski w zaangażowanie i działanie jest posiadanie wiary w gatunek (*belief in the species*), czyli przekonania o sensie przedłużania i poprawy funkcjonowania gatunku ludzkiego na Ziemi. Ostatnim obszarem funkcjonowania generatywnego jest zdolność do opowiedzenia o swoim funkcjonowaniu generatywnym, czyli stworzenie narracji generatywnej (*generative narration*). Narracja generatywna ma być formą usensownienia własnych doświadczeń troski o innych. Jest przejawem rozwoju tożsamości narracyjnej, który wyraża się w częściowym przeorientowaniu w zakresie podstawowej motywacji przejawiającej się w osobistej historii życia – z motywu siły/władzy na motyw miłości/intymności (Oleś, 2020). Zdolność do tworzenia narracji generatywnej pełniłaby funkcję reorganizującą dla tożsamości w drugiej połowie życia.

Podsumowując, teoria generatywności McAdamsa i de St. Aubina (1992) identyfikuje różne przejawy generatywności na różnych poziomach funkcjonowania człowieka: motywacyjnym, poznawczym, behawioralnym i narracyjnym (nadawania znaczenia). Ponadto wskazuje na dużą różnorodność dostępnych zachowań o charakterze generatywnym. W końcu, jej widocznym atutem jest to, że McAdams i de St. Aubin (1992) dokonali operacjonalizacji wybranych kluczowych obszarów funkcjonowania generatywnego, tj. generatywnej troski i generatywnych zachowań, tworząc, odpowiednio, *Loyolską skalę generatywności* (*Loyola Generativity Scale*, LGS) oraz *Listę zachowań generatywnych* (*Generative Behavior Checklist*, GBC).

Rysunek 1. Siedem obszarów psychospołecznych składających się na model generatywności wg McAdamsa i de St. Aubina

Źródło: McAdams, de St. Aubin, 1992, s. 1005.

Loyolska Skala Generatywności oraz Lista Zachowań Generatywnych

LGS to szeroko wykorzystywana skala służąca do pomiaru natężenia troski generatywnej. Została zaadaptowana w różnych językach, była stosowana do badań międzykulturowych (Hofer i in., 2014), a także dostosowywana na potrzeby badań specyficznych grup, np. nauczycieli (García-Romero i in., 2017). GBC mierzy zaś zachowania wyrażające się w: (a) tworzeniu (*creating*), czyli produktywności i kreatywności w znaczeniu biologicznym, społecznym i kulturowym; (b) podtrzymywaniu (*maintaining*) tradycji i wartości oraz ochranianiu tego, co kulturowo i osobiście cenne; (c) oferowaniu (*offering*) różnych form wsparcia (McAdams, de St. Aubin, 1992). Poza pozytywnymi korelacjami między LGS a GBC (McAdams, de St. Aubin, 1992) dotychczasowe badania ukazały, że troska generatywna i zachowania generatywne są pozytywnie powiązane ze wskaźnikami dobrej adaptacji psychospołecznej (Mitchell i in., 2021; Wojciechowska, 2017a), w tym

z poczuciem sensu życia (An, Cooney, 2006; por. de St. Aubin, 2013), a troska generatywna dodatkowo negatywnie korelowała z nasileniem objawów depresyjnych (Cox i in., 2010). W zgodzie z tymi wnioskami są również te pochodzące z badań podłużnych – predyktorami rozwoju wyższego natężenia troski generatywnej w dorosłości są takie cechy osobowości, jak ekstrawersja i otwartość na doświadczenia (Blatny i in., 2019; de St. Aubin i McAdams, 1995). Dalszy rozwój troski postępuje zatem wraz z podejmowaniem nowych zobowiązań i eksploracją ról społecznych w okresie dorastania i wczesnej dorosłości, a swój szczyt osiąga w okolicach kryzysu środka życia (Wojciechowska, 2017b; Mitchell i in., 2021). Większość badań wskazywała, że natężenie troski generatywnej jest wyższe u osób w okresie średniej dorosłości niż u młodych dorosłych (por. Stewart, Vandewater, 1998). Z kolei wyniki dotyczące potencjalnych różnic w funkcjonowaniu generatywnym osób w średniej i późnej dorosłości, a także różnic międzypłciowych

nie są jednoznaczne (por. McAdams i in., 1998; Wojciechowska, 2017a).

W literaturze przedmiotu podejmuje się też temat podobieństw i różnic kulturowych w zakresie generatywności, co jest ważnym kontekstem dla niniejszego artykułu, ponieważ narzędzia powstały w USA ponad czterdzieści lat temu. Niektóre badania sugerują pewną kulturową specyfikę troski generatywnej (np. Afroamerykanie mieli wyższe wyniki w LGS niż przedstawiciele rasy kaukaskiej; Jones, McAdams, 2013). Z kolei wzorce powiązań między troską a zachowaniami generatywnymi, a także między troską generatywną a celami czy wymaganiami społecznymi co do generatywności okazują się podobne w kulturach tzw. wschodnich i zachodnich (Hofer i in., 2016; Pratt i in., 2020).

Cele badania i hipotezy

Celem niniejszego badania było określenie właściwości psychometrycznych polskich wersji LGS i GBC oraz wstępna walidacja tych narzędzi, aby umożliwić systematyczne i porównywalne badania generatywności w Polsce. Biorąc pod uwagę teorię generatywności oraz wyniki wcześniejszych badań, wskazanych powyżej, postawiono szereg hipotez pozwalających określić właściwości narzędzi.

Po pierwsze, oczekiwano, że wyniki obu skal, LGS i GBC, będą pozytywnie korelowały wzajemnie, a ponadto że każda z nich cechować się będzie porównywalną z oryginalnymi badaniami spójnością wewnętrzną (rzetelnością). Spodziewano się też wysokiej stabilności w czasie wyników skali LGS (co zostało zbadane za pomocą dodatkowego badania na grupie 30 osób, wypełniających kwestionariusz dwa razy, w trzytygodniowym odstępie).

Po drugie, określono trafność teoretyczną skal. Oczekiwano (zgodnie z klasycznym założeniem, że generatywność jest cnotą ego charakterystyczną zwłaszcza dla okresu średniej dorosłości), że osoby w średniej dorosłości będą miały wyższe nasilenie troski generatywnej i zachowań generatywnych niż osoby młodsze. Spodziewano się też, że osoby wykonujące zawody związane z podejmowaniem opieki nad innymi bądź wymagające twórczego i kreatywnego

myślenia (czyli takie, które realizują się przez tworzenie, podtrzymywanie lub oferowanie) będą miały wyższe wyniki w obydwu skalach niż osoby wykonujące zawody niewymagające działań w tych obszarach, choć nie można rozstrzygnąć, jakie jest pochodzenie hipotetycznej różnicy (wybór zawodu jako wynik poziomu generatywności czy poziom generatywności jako konsekwencja wykonywania zawodu skoncentrowanego na pomaganiu innym i społecznym zaangażowaniu). Wreszcie oczekiwano, że osoby, które mają i wychowują dzieci (a wraz z tym są odpowiedzialne za wychowanie młodszego pokolenia), będą się cechowały wyższą generatywnością.

Po trzecie, ustalono trafność wewnętrzną kwestionariusza LGS, testując kilka modeli za pomocą alternatywnych confirmacyjnych analiz czynnikowych. Oczekiwano, że najlepiej dopasowany do danych będzie model dwuczynnikowy, odzwierciedlający strukturę oryginalnej wersji narzędzia LGS.

Po czwarte, w ramach badania trafności zewnętrznej oczekiwano, że wyniki obu skal generatywności (troski i zachowań) będą ujemnie korelować z negatywną kondycją psychiczną w postaci nasilenia objawów depresyjnych, a dodatnio z pozytywnymi aspektami dobrostanu, jak posiadanie poczucia sensu życia. Biorąc pod uwagę poprzednie badania (Blatný i in., 2019; de St. Aubin i McAdams, 1995), oczekiwano też pozytywnych korelacji LGS i GBC z ekstrawersją, stabilnością emocjonalną i intelektem jako osobowościowymi zasobami pozytywnie powiązanymi z generatywnością.

METODA

Uczestnicy badania

Próba składała się z 237 osób, w tym ze 160 kobiet w wieku od 19 do 73 lat ($M = 39.2$; $SD = 14.0$), 68 mężczyzn w wieku od 19 do 93 lat ($M = 39.5$; $SD = 13.9$) i 9 osób, które określiły swoją tożsamość płciową jako inną niż męska czy kobieca. Wyniki analizy mocy statystycznej dla dwustronnych korelacji, przeprowadzone *a posteriori* za pomocą programu G*Power

3.1.9.7, ukazały, że biorąc pod uwagę wielkość próby ($N = 237$), moc testu dla słabych korelacji ($r = .20$; $p < .05$) wynosi .87, czyli osiąga akceptowalną wartość – między .80 a .90 (Serdar i in., 2021). Grupy wiekowe wyróżniono zgodnie z kolejnymi fazami rozwoju w dorosłości

(dla wczesnej dorosłości przyjęto kryterium wiekowe 18–39 lat, dla średniej dorosłości – 40–64 lata, a dla późnej dorosłości – powyżej 65 lat). Charakterystykę grupy badanej pod względem zmiennych socjo-demograficznych przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Charakterystyka grupy badanej

Zmienna		N	%
Tożsamość płciowa	Kobiety	160	67.5
	Mężczyźni	68	28.7
	Inna	9	3.8
Orientacja seksualna	Heteroseksualna	153	64.6
	Homoseksualna	43	18.1
	Biseksualna	35	14.8
	Inna	6	2.5
Grupa wiekowa	Wczesna dorosłość (18–39 lat)	149	62.9
	Średnia dorosłość (40–64 lat)	61	25.7
	Późna dorosłość (pow. 65 lat)	27	11.4
Aktywność zawodowa	W trakcie szkolenia/nauki	27	11.4
	Bezrobotny(-a)	3	1.3
	Zajmuję się domem/dziećmi, nie pracuję zawodowo	5	2.1
	Praca na cały etat	156	65.8
	Praca na niepełny etat/zlecenie	22	9.3
	Emerytura	23	9.7
	Renta	1	.4
Posiadanie dzieci	Tak	106	44.7
	Nie	131	55.3

Rodzaj wykonywanego zawodu	Zawody związane z opieką nad innymi (lekarze, psychologowie itp.)	20	11.2
	Zawody związane z troską o młodsze pokolenie (nauczyciele, wykładowcy, wychowawcy przedszkolni itp.)	23	12.9
	Zawody wymagające kreatywności (pisarze, artyści, architekci itp.)	9	5.1
	Zawody niezwiązane bezpośrednio z opieką nad innymi (handel i usługi, praca biurowa, IT i in.)	101	56.7
	Pracownicy fizyczni	13	7.3

Adnotacja: $N = 237$

Źródło: opracowanie własne.

Narzędzia badawcze

Loyolska skala generatywności

W badaniu wykorzystano polską wersję kwestionariusza LGS (McAdams, de St. Aubin, 1992). Tłumaczenie na język polski zostało przygotowane pod kierunkiem M. Sękowskiego, po uprzednim uzyskaniu zgody Dana McAdamsa na tłumaczenie. Kwestionariusz został przetłumaczony z języka angielskiego na polski przez M. Sękowskiego, a następnie inna osoba dokonała tłumaczenia zwrotnego. Drobne rozbieżności zostały rozwiązane pod kierunkiem trzeciej osoby, posiadającej wykształcenie anglistyczne. LGS służy do pomiaru natężenia troski generatywnej rozumianej jako troska o młodsze pokolenie, społeczeństwo i swoją spuściznę. Składa się z dwóch podskal: *pozytywnej generatywności* (odzwierciedlającej przekonanie o własnym wkładzie w funkcjonowanie młodszych pokoleń i społeczeństwa oraz pozostawienie istotnej spuścizny) oraz *Wątpliwości generatywnych* (dotyczących braku takich przekonań). Podskale tworzą razem wynik ogólny LGS (z odwróconym wynikiem drugiej podskali). Oryginalna skala zawiera 20 itemów ocenianych na skali od 0 (*nigdy*) do 3 (*bardzo często lub prawie zawsze*). Przykładowe itemy: „W moim życiu podjąłem(-am) się licznych zobowiązań wobec wielu różnych ludzi, grup i inicjatyw”; „Czuję, że nie dokonałem(-am) niczego, co przetrwa po mojej śmierci”. Oryginalna

wersja kwestionariusza charakteryzowała się wysoką wewnętrzną spójnością (współczynnik α Cronbacha wyniósł dla dwóch różnych prób odpowiednio .83 i .84) oraz potwierdzoną trafnością zbieżną i rozbieżną (McAdams, de St. Aubin, 1992).

Lista zachowań generatywnych

W badaniu wykorzystano polską wersję GBC (McAdams, de St. Aubin, 1992). Tłumaczenie przygotowali J. Bandel i E. Soroko po uzyskaniu zgody Dana McAdamsa przez M. Sękowskiego. GBC składa się z 50 itemów odnoszących się do zachowań generatywnych podejmowanych przez osobę w ciągu ostatnich dwóch miesięcy (np. „Nauczyłem(-am) kogoś jakiejś umiejętności”; „Opowiadałem(-am) komuś o ważnej tradycji lub wartości”). Osoba badana zaznacza odpowiedź na trzystopniowej skali: odpowiedź 0 wskazuje, że nie podejmowała danego zachowania w ciągu ostatnich dwóch miesięcy, 1 – że podjęła je w tym czasie raz, a 2 – że więcej niż raz. W procesie tłumaczenia, po konsultacji z McAdamsem, dokonano adaptacji kulturowej pozycji 9 („*Taught Sunday School or provided similar religious instruction*”), która w polskiej wersji GBC przyjęła formę: „Opowiadałem(-am) komuś o ważnej tradycji lub wartości”. W Polsce, w przeciwieństwie do Stanów Zjednoczonych, instytucja szkółek niedzielnych nie jest rozwinięta, a wartości lub tradycje, które mogą być przekazywane przez osoby badane, zawierają

w sobie również wartości i tradycje religijne, o których mowa w oryginale. Oryginalna wersja skali wykazywała wysoką spójność wewnętrzną (α Cronbacha wyniosła .83; Cox i in., 2010), a jej wyniki korelowały pozytywnie z ekstrawersją i otwartością na doświadczenia, negatywnie zaś – z neurotyzmem (McAdams, de St. Aubin, 1992).

Kwestionariusz postaw generatywnych

Do zbadania trafności zbieżnej LGS skorzystano z *Kwestionariusza postaw generatywnych* (KPG), skonstruowanego przez Ludwikę Wojciechowską i Jakuba Poddanego (Poddany, 2006)¹ na podstawie LGS (McAdams, de St. Aubin, 1992). Narzędzie składa się z 20 pozycji ocenianych na skali od 1 (*Zdecydowanie się nie zgadzam*) do 4 (*Zdecydowanie się zgadzam*). W niniejszym badaniu spójność wewnętrzna wyniosła $\alpha = .86$.

Kwestionariusz zachowań generatywnych

Do zbadania trafności zbieżnej GBC skorzystano z *Kwestionariusza zachowań generatywnych* (KZG), skonstruowanego przez Wojciechowską i Poddanego (Poddany, 2006) na podstawie GBC (McAdams, de St. Aubin, 1992). Narzędzie składa się z 27 pozycji ocenianych na skali od 1 (*Ani razu*) do 4 (*Ponad trzy razy*), opisujących zachowania generatywne podejmowane w ciągu ostatnich dwóch lat. Współczynnik α Cronbacha w niniejszym badaniu wyniósł .88.

Kwestionariusz Big Five Markers z zasobów International Personality Item Pool

Kwestionariusz Big Five Markers z zasobów International Personality Item Pool (IPIP-BFM-50; Goldberg i in., 2006; polska adaptacja: Strus i in., 2014) liczy 50 stwierdzeń

¹ Autorzy artykułu składają serdeczne podziękowania prof. UZ dr hab. Ludwice Wojciechowskiej za zgodę na wykorzystanie w badaniu *Kwestionariusza postaw generatywnych* oraz *Kwestionariusza zachowań generatywnych*, a także za przekazanie cennych informacji na temat tych narzędzi.

i mierzy pięć czynników osobowości zidentyfikowanych w tradycji leksykalnej: ekstrawersję, ugodowość, sumienność, stabilność emocjonalną i intelekt. Osoba badana ocenia na pięciostopniowej skali, na ile każde z twierdzeń trafnie ją opisuje (1 – *Calkowicie nietrafnie mnie opisuje*; 5 – *Calkowicie trafnie mnie opisuje*). Wskaźniki rzetelności α Cronbacha dla poszczególnych podskal w niniejszym badaniu mieściły się w przedziale od .80 do .92.

Kwestionariusz sensu w życiu

Kwestionariusz sensu w życiu (MLQ; Steger i in., 2006; polska adaptacja: Kossakowska i in., 2013) zawiera 10 stwierdzeń ocenianych na skali od 1 (*Absolutna nieprawda*) do 7 (*Absolutna prawda*) i tworzących dwie podskale: obecność sensu w życiu (MLQ-P) i poszukiwanie sensu w życiu (MLQ-S). Rzetelność wyrażona współczynnikiem α Cronbacha wyniosła w bieżącym badaniu .89 dla podskali MLQ-P i .85 dla MLQ-S.

Kwestionariusz zdrowia pacjenta

Kwestionariusz zdrowia pacjenta PHQ-9 (PHQ-9; Spitzer i in., 1999, polska adaptacja: Kokoszka i in., 2016) to narzędzie przesiewowe mierzące natężenie objawów depresyjnych. Zawiera 9 stwierdzeń opisujących objawy zaburzeń depresyjnych według DSM-IV. Osoba badana ocenia, jak często w ciągu ostatnich dwóch tygodni dokuczały jej wymienione objawy (0 – *Wcale nie dokuczały*; 3 – *Niemal codziennie*). Współczynnik α Cronbacha w niniejszym badaniu wyniósł .87.

Procedura badania

Badanie główne prowadzone było w czerwcu i lipcu 2022 roku za pomocą formularza online. Zaproszenie do badania rozprowadzono zwłaszcza dwiema drogami: (a) poprzez portale społecznościowe, przede wszystkim na grupach na portalu Facebook zrzeszających rodziców, osoby w okresie średniej i późnej dorosłości oraz osoby nieheteroseksualne, a także (b) poprzez rozesłanie informacji mailem do organiza-

cji kierujących swoje działania do osób w późnej dorosłości (np. Uniwersytety Trzeciego Wieku w całym kraju czy Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu). Respondenci byli informowani o celu i przebiegu badania na początku formularza. Trwało ono około 20 minut.

WYNIKI

Statystyki opisowe dla wszystkich zmiennych ilościowych

W tabeli 2 przedstawiono statystyki opisowe dla zmiennych ilościowych w próbie.

Tabela 2. Statystyki opisowe dla zmiennych ilościowych

Zmienna	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SKE</i> (<i>SES</i>)	<i>K</i> (<i>SEK</i>)	<i>W</i>
LGS	30.6	9.4	-.013 (.158)	-.432 (.315)	.99
GBC	28.8	12.2	.616 (.158)	.494 (.315)	.98***
KPG	59.0	9.2	-.264 (.158)	.154 (.315)	.99
KZG	69.6	13.7	-.047 (.158)	-.257 (.315)	.99
Obecność sensu w życiu	22.8	6.9	-.324 (.158)	-.500 (.315)	.99**
Poszukiwanie sensu w życiu	25.9	5.9	-.735 (.158)	.429 (.315)	.96***
Objawy depresyjne	8.5	5.8	.786 (.158)	-.012 (.315)	.94***
Ekstrawersja	30.8	9.0	.007 (.158)	-.328 (.315)	.99
Ugodowość	39.2	6.0	-.607 (.158)	.693 (.315)	.97***
Sumienność	35.1	7.1	-.133 (.158)	-.549 (.315)	.99
Stabilność emocjonalna	28.4	9.4	-.021 (.158)	-.657 (.315)	.98**
Intelekt	38.2	6.3	-.457 (.158)	.758 (.315)	.98***

Adnotacja: LGS – Loyolska skala generatywności; GBC – Lista zachowań generatywnych; KPG – Kwestionariusz postaw generatywnych; KZG – Kwestionariusz zachowań generatywnych

N = 237; *** *p* < .001; ** *p* < .01; * *p* < .05

Źródło: opracowanie własne.

Rzetelność i stabilność w czasie

Rzetelność kwestionariusza GBC okazała się wysoka (α Cronbacha = .88), rzetelność LGS z kolei wyniosła $\alpha = .87$ po usunięciu itemu 9 (przed usunięciem wspomnianej pozycji $\alpha = .86$), co również jest wynikiem wysokim. Podskala *Pozytywnej generatywności* w LGS osiągnęła współczynnik rzetelności .84, a *Wątpliwości generatywnych* .73 (po usunięciu itemu 9). Dodatkowo, aby określić stabilność wyników LGS w czasie, wykonano badanie podłużne metodą test-retest w odstępie trzech tygodni. Badanie przeprowadzono w grudniu 2022 roku metodą papier-ołówek i online na grupie 30 studentów psychologii ($M_{\text{wiek}} = 22.9$; $SD_{\text{wiek}} = 5.3$). Korelacja między pomiarem pierwszym a drugim była wysoka ($r = .85$), co wskazuje na dużą stabilność w czasie wyniku LGS.

Trafność teoretyczna LGS i GBC

Różnice międzygrupowe testowano za pomocą testu t Welcha dla grup niezależnych. Szczegółowe wyniki przedstawiono w tabeli 3. Ponieważ grupa osób w okresie późnej dorosłości była nieliczna, wyników tej grupy nie uwzględniono w porównaniach ze względu na wiek. Osoby w średniej dorosłości wykazywały istotnie wyższy poziom troski generatywnej i zachowań generatywnych niż osoby we wczesnej dorosłości. Również osoby posiadające dzieci miały wyższe wyniki zarówno troski, jak i zachowań generatywnych, w porównaniu z osobami nieposiadającymi dzieci. Ponadto osoby, których praca wymaga opieki nad innymi (pracownicy zawodów medycznych, psychologowie, nauczyciele itp.) lub jest związana z byciem twórczym i kreatywnym, uzyskały wyższe wyniki w skalach LGS i GBC niż pozostałe osoby badane.

Tabela 3. Rezultaty porównań międzygrupowych wyników LGS i GBC

Zmienna	Skala	Grupa	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>d</i>
Płeć	LGS	Kobiety	160	31.3	9.2	1.42	124.48	.158	.21
		Mężczyźni	68	29.3	9.4				
	GBC	Kobiety	160	29.9	11.8	1.81	120.25	.073	.26
		Mężczyźni	68	26.7	12.5				
Orientacja seksualna	LGS	Heteroseksualna	153	31.0	9.2	.77	162.81	.440	.11
		Nieheteroseksualna	84	30.0	9.8				
	GBC	Heteroseksualna	153	28.9	12.9	.09	190.17	.931	.01
		Nieheteroseksualna	84	28.6	11.3				
Grupa wiekowa	LGS	Wczesna dorosłość	149	29.0	9.1	3.44	112.76	< .001	.52
		Średnia dorosłość	61	33.7	9.0				
	GBC	Wczesna dorosłość	149	27.4	10.5	2.34	87.99	.010	.38
		Średnia dorosłość	61	32.2	14.3				

Posiadanie dzieci	LGS	Tak	106	32.3	8.9	2.46	230.76	.007	.32
		Nie	131	29.3	9.6				
	GBC	Tak	106	31.2	13.3	2.65	202.27	.004	.35
		Nie	131	26.9	11.0				
Typ wykonywanego zawodu^a	LGS	„Generatywny”	56	34.8	9.5	3.73	103.07	< .001	.62
		„Niegeneratywny”	110	29.2	8.7				
	GBC	„Generatywny”	56	33.0	13.2	2.43	100.23	.009	.41
		„Niegeneratywny”	110	28.0	11.7				

Adnotacja: ^a Zawody wykonywane przez osoby badane podzielono na podstawie koncepcji McAdamsa i de St. Aubina (1992) na takie, których wykonywanie wiąże się z koniecznością przejawiania troski i opieki nad innymi lub podejścia twórczego i kreatywnego (czyli takie, które obejmują zachowania generatywne w trzech obszarach: tworzenie, podtrzymywanie lub oferowanie; tu zawody te nazwano „generatywnymi”), oraz pozostałe (tu: „niegeneratywne”).

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto w celach eksploracyjnych przetestowano różnice międzypłciowe w zakresie LGS i GBC, nie uzyskano jednak istotnych różnic w wynikach żadnej ze skal u kobiet i mężczyzn. Dodatkowo, ponieważ w grupie badanej zgromadziła się stosunkowo liczna podgrupa osób określających swoją orientację seksualną jako nieheteroseksualna ($n = 84$), sprawdzono też różnice w nasileniu badanych konstruktów pomiędzy osobami heteroseksualnymi ($n = 153$) i nieheteroseksualnymi. Wyniki wskazują na brak różnic między tymi podgrupami w zakresie obydwu zmiennych.

Trafność wewnętrzna LGS

W celu określenia trafności wewnętrznej LGS przeprowadzono trzy confirmacyjne analizy czynnikowe (CFA). Pierwsza zakładała jeden czynnik, odpowiadający wynikowi ogólnemu skali (CFI = .80; SRMR = .067; RMSEA = .09 [90% CI .08; .09]; Upper BIC = 11498). W tym modelu problematyczne były itemy: 2 ($\beta = .24$), 9 ($\beta = .05$) i 11 ($\beta = .12$). Wskaźniki poziomu dopasowania tego modelu nie były wystarczające.

Druga analiza zakładała dwa czynniki wyznaczone na podstawie oryginalnych podskal

LGS (McAdams, de St. Aubin, 1992). To rozwiązanie przyniosło ładunki czynnikowe w obu podskalach przekraczające .30, z wyjątkiem dwóch itemów: 11, należącego do podskali *Pozytywna generatywność*, oraz 9, zasilającego podskale *Wątpliwości generatywne*. Wskaźniki dopasowania modelu sugerowały graniczne dopasowanie do danych: CFI = .87; SRMR = .06; RMSEA = .07 [90% CI .06; .08]; Upper BIC = 11408. Oba wymiary okazały się ze sobą wysoko pozytywnie skorelowane ($r = .716$).

Analiza reszt ujawniła dwie korelacje: (a) między itemem 12 („Posiadam ważne umiejętności, których staram się uczyć innych”) i 1 („Próbuję przekazać wiedzę, którą zdobyłem(-am) w toku moich doświadczeń”), które mierzą poczucie przekazywania wiedzy lub umiejętności, a także (b) między itemem 20 („Mam poczucie, że to, czego dokonałem(-am) w życiu, będzie wciąż istnieć po mojej śmierci”) i 8 („Myślę, że będę pamiętany(-a) przez długi czas po mojej śmierci”), które mierzą poczucie pozostawienia spuścizny. Te zbieżności treściowe mogą być odpowiedzialne za zaobserwowane przez analizę reszt zależności.

Kontrola reszt sprawiła, że model uzyskał akceptowalne wskaźniki dopasowania (CFI = .90; SRMR = .06; RMSEA = .06 [90% CI .05;

.07]; Upper BIC = 11363), ale ciągle występowały niskie ładunki czynnikowe dla pozycji 9 („Uważam, że społeczeństwo nie może ponosić odpowiedzialności za zapewnienie żywności i schronienia wszystkim bezdomnym ludziom”) i 11 („Adoptowałbym(-abym) dzieci, gdybym nie mógł/mogła mieć swoich własnych”). Zrezygnowano więc z pozycji 9, prawdopodobnie związanej ze społeczno-polityczno-ekonomiczną sytuacją w Stanach Zjednoczonych w okresie powstawania skali LGS (przełom lat 80. i 90.), odmienną od aktualnej sytuacji w Polsce. Z dwóch powodów nie zdecydowano się jednak usunąć z puli pozycji LGS itemu 11. Po pierwsze, niniejsza próba składała się w 35,4% z osób nieheteroseksualnych, co mogło doprowadzić do uzyskania nietypowej dla populacji reakcji na twierdzenie o adopcji dzieci, gdy niemożliwe jest posiadanie własnych (brak prawa par jednopłciowych do adopcji dzieci w Polsce

w momencie badania). Po drugie, w innym zbiorze danych (Ciesielski, 2023), gdzie procent nieheteroseksualnych osób badanych był niższy (9%), item ten był wystarczająco dobrze skorelowany z podskala *Pozytywna generatywność*. W dalszych badaniach wskazane jest rozpatrywanie wyniku dla tej pozycji LGS w kontekście badanej próby.

W wyniku tych decyzji w trzecim modelu uwzględniono dwie kowariancje w ramach reszt, czyli korelację między itemem 12 i 1, a także 20 i 8, ponadto usunięto item 9 i w prezentowanych badaniach pozycja 9 nie jest używana do liczenia wyników podskali. Tabela 4 pokazuje ładunki czynnikowe dla poszczególnych pozycji LGS z podziałem na dwa czynniki. Wyniki te wskazują na dobre dopasowanie modelu do danych empirycznych (CFI = .91; SRMR = .05; RMSEA = .06 (90% CI .05; .07); Upper BIC = 10686).

Tabela 4. Ładunki czynnikowe uzyskane w konfirmacyjnej analizie czynnikowej LGS

<i>Czynnik 1 (Pozytywna generatywność)</i>	Ładunek czynnikowy	<i>Czynnik 2 (Wątpliwości generatywne)</i>	Ładunek czynnikowy
LGS1	.39	LGS2	.35
LGS3	.33	LGS5	.33
LGS4	.69	LGS13	.65
LGS6	.77	LGS14	.71
LGS7	.51	LGS15	.85
LGS8	.59		
LGS10	.69		
LGS11	.12		
LGS12	.74		
LGS16	.62		
LGS17	.62		
LGS18	.37		
LGS19	.54		
LGS20	.70		

Adnotacja: $N = 237$. Ładunki czynnikowe istotne na poziomie $p < .001$; dla LGS11 $p = .090$

Źródło: opracowanie własne.

W niniejszym badaniu zrezygnowano z testowania trafności wewnętrznej kwestionariusza GBC, ponieważ odpowiedzi na itemy są udzielane na skali porządkowej z niewielką liczbą możliwych odpowiedzi. Autorzy oryginalnej wersji skali również nie wyróżnili w niej podskal ani nie testowali struktury czynnikowej kwestionariusza.

Trafność zewnętrzna LGS i GBC

Trafność zewnętrzną sprawdzano, analizując związek pomiędzy różnymi skalami; wykorzystano współczynnik korelacji *rho* Spearmana, ponieważ mierzone zmienne nie miały rozkładu normalnego. Uzyskane wyniki podsumowano w tabeli 5. W pierwszej kolejności dokonano analiz z dwiema skalami, które z założenia miały mierzyć te same lub powiązane konstrukty. Korelacja wyników skal LGS i KPG była wysoka, natomiast skal GBC i KZG umiarko-

wana. Nasilenie troski generatywnej okazało się pozytywnie związane z nasileniem sensu w życiu – z podskala obecność sensu w życiu korelacja była umiarkowana, a z podskala poszukiwanie sensu w życiu uzyskano korelację niską. Zgodnie z oczekiwaniami, im wyższe nasilenie troski generatywnej, tym niższe nasilenie objawów depresyjnych doświadczanych w ciągu ostatnich dwóch tygodni.

Częstość zachowań generatywnych w ostatnich dwóch miesiącach była z kolei istotnie (choć w niewielkim stopniu) pozytywnie związana zarówno z poszukiwaniem, jak i obecnością sensu w życiu, ale nie była związana z nasileniem objawów depresyjnych w ostatnich dwóch tygodniach. Zarówno troska, jak i zachowania generatywne związane były pozytywnie ze wszystkimi badanymi cechami osobowości – stabilnością emocjonalną, otwartością, sumiennością, ekstrawersją oraz ugodowością.

Tabela 5. Korelacje wyników w skalach LGS i GBC z poczuciem sensu w życiu, depresyjnością i cechami osobowości w modelu Wielkiej Piątki

Zmienna	LGS	GBC
LGS	—	.59***
KPG	.81***	.50***
KZG	.40***	.58***
Obecność sensu w życiu	.53***	.29***
Poszukiwanie sensu w życiu	.25***	.22***
Objawy depresyjne	-.29***	-.10
Ekstrawersja	.52***	.40***
Ugodowość	.46***	.36***
Sumiennność	.33***	.18**
Stabilność emocjonalna	.42***	.21***
Intelekt	.35***	.29***

Adnotacja: $N = 237$. KPG – Kwestionariusz postaw generatywnych; KZG – Kwestionariusz zachowań generatywnych

Korelacje dwustronne; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Źródło: opracowanie własne.

DYSKUSJA

Celem badania było przetestowanie właściwości psychometrycznych polskich wersji kwestionariuszy LGS i GBC. Chociaż są to standardowe i szeroko stosowane na świecie narzędzia służące do pomiaru generatywności (np. Blatný i in., 2019; García-Romero i in., 2017; Hofer i in., 2014), nie przygotowano dotychczas polskiej kompleksowej adaptacji tych skal ani nie zweryfikowano wystarczająco ich trafności i rzetelności.

W niniejszym badaniu polskie wersje kwestionariuszy LGS i GBC charakteryzowały się akceptowalną rzetelnością. W innych badaniach polskich, gdzie wykorzystano nasze tłumaczenie skali LGS, rzetelność skali wynosiła $\alpha = .73$ (Brudek i in., 2023). Ponadto wniosek o akceptowalnej rzetelności LGS wsparty jest wysoką korelacją uzyskaną w teście powtórny wykonanym trzy tygodnie po pierwszym pomiarze na dodatkowej próbie studentów, co pokazuje, że natężenie troski jest dość stabilne w czasie. Wynik ten okazuje się spójny także z badaniami prowadzonymi w znacznie dłuższej (dziesięcioletniej) perspektywie czasowej (np. Einolf, 2014).

Ponadto wyniki wskazują na silne pozytywne korelacje między obiema skalami (troska i zachowania generatywne współwystępują ze sobą). Takie związki między tymi narzędziami raportowane były także w badaniach z użyciem ich oryginalnej wersji (McAdams, de St. Aubin, 1992). Osoby z wysokimi wynikami w zakresie generatywnej troski mierzonej skalą LGS osiągają również wysokie wyniki w zakresie zachowań generatywnych mierzonych skalą GBC, ponieważ obydwa kwestionariusze mierzą kluczowe aspekty jednego bardziej złożonego zjawiska – generatywności.

W świetle uzyskanych wyników można twierdzić, że oba kwestionariusze cechują się dobrą trafnością teoretyczną. Zgodnie z hipotezą: osoby w fazie średniej dorosłości charakteryzowały się wyższym nasileniem troski generatywnej i zachowań generatywnych niż badani w okresie wczesnej dorosłości. Wynik ten jest zgodny z założeniami oryginalnej teorii Eriksona (1985/2002), w której genera-

tywność jest rozumiana jako specyficzna dla średniej dorosłości konstruktywna/syntoniczna tendencja rozwojowa, współtworząca normatywny kryzys psychospołeczny w wieku średnim – generatywność *versus* stagnacja. Rezultaty przeprowadzonego badania wpisują się też w neo-eriksonowską teorię McAdamsa i de St. Aubina (1992), zgodnie z którą w fazie średniej dorosłości następuje reorganizacja w obszarze podstawowych mechanizmów motywacyjnych człowieka, polegająca na waloryzacji motywu miłości/intymności kosztem motywu siły/władzy. Ta zmiana wyraża się m.in. w konstruowaniu narracji o własnym życiu, w której większą rolę odgrywa generatywność (McAdams, de St. Aubin, 1992; Oleś, 2020). Co ważne, podobnie jak w niniejszym badaniu, wyższe wyniki w zakresie LGS i GBC u osób w średniej dorosłości niż u osób we wczesnej dorosłości raportowano także w większości wcześniejszych badań (por. Stewart, Vandewater, 1998).

Wnioski o wysokiej trafności teoretycznej polskich wersji LGS i GBC wsparte są dodatkowo wyższymi wynikami w obydwu skalach uzyskanymi przez respondentów wykonujących zawody związane z opieką nad innymi (np. lekarz, psycholog, nauczyciel) bądź kreatywnością (np. pisarz, artysta, architekt) niż u osób wykonujących inne zawody (np. handel, usługi). Dodatkowo osoby, które miały dzieci (w porównaniu z osobami bezdzietnymi), osiągały wyższe wyniki generatywności w obu podskalach. Wyniki te sugerują, że troska może ukształtować się lub ujawnić w związku z doświadczeniami rodzicielstwa, a zachowania generatywne mogą być nimi wywołane. Nie wiemy, czy wykonywany zawód społeczny kształtuje generatywność, czy raczej jest efektem poszukiwania dla siebie miejsca w społeczeństwie zgodnego z motywami lub wcześniej istniejącymi tendencjami generatywnymi. Jest też możliwe, że osoby charakteryzujące się wyższym poziomem generatywności jako właściwości indywidualnej są skłonne wybierać zawody umożliwiające realizację własnych tendencji generatywnych w kontekście kariery zawodowej.

Przeprowadzone badanie potwierdziło także trafność teoretyczną w zakresie wewnętrznej struktury skali LGS. Tak jak w oryginalnym

badaniu McAdamsa i de St. Aubina (1992), tak i tutaj w obrębie troski generatywnej można wyodrębnić dwa wymiary: pozytywnej generatywności i wątpliwości generatywnych. Treściowo wątpliwości generatywne odnoszą się do stagnacji, a pozytywna generatywność do rozwiązania konfliktu rozwojowego na rzecz generatywności właśnie (Erikson, 1985/2002). Taką strukturę LGS traktować można jednak w pewnej mierze w kategoriach efektu odpowiadania przez osoby badane. Być może w nieco odmienny sposób osoby badane reagują na pozycje podane wprost (tworzące czynnik „pozytywny”) i na pozycje odwrócone (czynnik „wątpliwości”). Jednocześnie warto dodać, że w wyniku analiz ze skali LGS, z podskali wątpliwości generatywnych, zostało usunięte twierdzenie 9 („Uważam, że społeczeństwo nie może ponosić odpowiedzialności za zapewnienie żywności i schronienia wszystkim bezdomnym ludziom”), o niskim ładunku czynnikowym oraz zbyt znacznej specyfice historyczno-kulturowej.

Pozytywne powiązania polskich wersji skal generatywności ze skalami mierzącymi obecność poczucia sensu życia i wybrane cechy osobowości (a negatywne powiązania z objawami depresyjnymi) również pozwoliły wnioskować o trafności LGS i GBC. Po pierwsze, podobnie jak we wcześniejszych raportach z użyciem obydwu oryginalnych skal (An, Cooney, 2006), uzyskano wyniki pokazujące, że troska i zachowania generatywne wiążą się pozytywnie z obecnością sensu w życiu. Generatywność w postaci troski o innych i twórczości może być nie tylko jednym ze sposobów osiągnięcia poczucia, że życie ma sens i cel, lecz także sposobem realizacji i ekspresji przyjętych przez osobę wartości moralnych, religijnych i/albo kulturowych, które nadają życiu sens. Znaczenie generatywności w perspektywie sensu życia może być wsparte też badaniami, w których LGS koreluje umiarkowanie z samoopisową miarą mądrości (Brudek i in., 2023). Po drugie, uzyskane wyniki sugerują, że u podstaw generatywności (zwłaszcza troski, która ma bardziej dyspozycyjny charakter niż podejmowanie zachowań w ostatnich dwóch miesiącach) mogą leżeć pewne predyspozycje osobowościowe. Osoby, które chętnie wchodzą w relacje inter-

personalne (ekstrawersja), są otwarte na nowe doznania, idee i doświadczenia (intelekt) oraz nie rozwijają nadmiernych obaw (stabilność emocjonalna), mogą być bardziej skłonne do troski o dobro innych ludzi i społeczeństwa, a także do wyrażania tej troski w zachowaniach generatywnych (de St. Aubin, McAdams, 1995; Błatny i in., 2019). Po trzecie, zgodnie z postawioną hipotezą troska generatywna była ujemnie związana z nasileniem objawów depresyjnych, podobnie jak we wcześniejszych doniesieniach (Cox i in., 2010). Wynik ten jest spójny z ujęciem teoretycznym, zgodnie z którym generatywność jest syntoniczną tendencją psychospołeczną, ta zaś może być do pewnego stopnia czynnikiem chroniącym przed dystresem, np. w formie symptomów depresji. Wynik ten, zwłaszcza jeżeli zostanie potwierdzony w badaniach podłużnych, może mieć potencjalne implikacje dla profilaktyki i terapii zakłóceń zdrowia psychicznego u osób dorosłych. Być może wzmacnianie troski generatywnej może w pewnej mierze zmniejszać ryzyko rozwijania objawów zaburzeń nastroju u osób dorosłych.

Niniejsze badania miały kilka istotnych ograniczeń. Po pierwsze, przeprowadzono badanie internetowe, co utrudniło dotarcie do respondentów w fazach średniej i późnej dorosłości. Ponadto nie jest jasne, na ile respondenci będący w fazie późnej dorosłości – osoby relatywnie sprawnie korzystające z Internetu – są reprezentatywną próbą w swojej grupie wiekowej. Należy podkreślić, że osoby w okresie późniejszej dorosłości były w naszych badaniach obecne, choć nieliczne, dlatego obie skale wymagają dalszych badań w grupie osób starszych, a szczególnie uwagę należałoby poświęcić sprawdzeniu, na ile zachowania generatywne zawarte w kwestionariuszu są adekwatną pulą do wyboru dla osób w późnej dorosłości. Po drugie, rekrutacja do badań odbywała się m.in. na forach internetowych dla osób nieheteroseksualnych. Choć dzięki temu powstała możliwość porównania osób z tej podgrupy z osobami heteroseksualnymi pod względem nasilenia generatywności, warto zauważyć, że zebrana w badaniu próba jest nadreprezentowana przez osoby nieheteroseksualne. Po trzecie, przeprowadzono badanie poprzeczne, a nie podłużne, nad trafnością LGS

i GBC. Nie było zatem możliwości, aby sprawdzić, czy i jak poziom generatywności zmienia się wraz z wiekiem osób badanych, na przykład w związku z przejściem z wczesnej do średniej dorosłości. Nie sprawdzono też, czy cechy osobowości czasowo poprzedzają poziom generatywności, a nasilenie objawów depresyjnych jest następstwem jej poziomów. W końcu, w badaniu wykorzystano jedynie narzędzia samoopisowe, które są wrażliwe na aprobatę społeczną i czynniki socjoekonomiczne.

Pomimo tych ograniczeń uzyskane przez nas wyniki są spójne z rezultatami wcześniejszych badań nad troską i zachowaniami generatywnymi, które przeprowadzono za pomocą LGS i GBC. Wyniki uzyskane w niniejszym bada-

niu wskazują na trafność i rzetelność polskich wersji obydwu kwestionariuszy w grupie osób we wczesnej i średniej dorosłości (o późnej dorosłości niniejsze badania mówią niewiele). Narzędzia te mogą być z powodzeniem wykorzystywane w celach naukowych. Kwestionariusze mogą znaleźć zastosowanie nie tylko w badaniach z zakresu psychologii rozwojowej, lecz także psychologii zdrowia (np. Jordan i in., 2022), psychologii pracy (np. Doerwald i in., 2021), psychologii społecznej i politycznej (np. Serrat i in., 2017), jak również w projektach dotyczących skuteczności poradnictwa psychologicznego dla osób w dorosłości (np. Moieni i in., 2020; Moore i in., 2017).

BIBLIOGRAFIA

- An J.S., Cooney T.M. (2006), Psychological well-being in mid to late life: The role of generativity development and parent-child relationships across the lifespan. *International Journal of Behavioral Development*, 30(5), 410–421. doi: 10.1177/0165025406071489.
- Blatný M., Millová K., Jelínek M., Romaňáková M. (2019), Personality Predictors of Midlife Generativity: A Longitudinal Study. *Journal of Adult Development*, 26, 219–231. doi: 10.1007/s10804-018-9323-z.
- Brudek P., Cyranka K., Webster J.D. (2023), Polska adaptacja Samoopisowej skali mądrości (SAWS). Wersja do badania osób starszych. *Psychiatria Polska*, 57(4), 853–871. doi: 10.12740/PP/OnlineFirst/148203.
- Ciesielski P. (2023), Predictors of prejudice towards childfree individuals in Poland. *Scandinavian Journal of Psychology*, 65(3), 403–410. doi: 10.1111/sjop.12985
- Cox K.S., Wilt J., Olson B., McAdams D.P. (2010), Generativity, the Big Five, and Psychosocial Adaptation in Midlife Adults. *Journal of Personality*, 78(4), 1185–1208. doi: 10.1111/j.1467-6494.2010.00647.x.
- Doerwald F., Zacher H., Van Yperen N.W., Scheibe S. (2021), Generativity at work: A meta-analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 125, 103521. doi: 10.1016/j.jvb.2020.103521.
- Einolf C.J. (2014), Stability and change in generative concern: Evidence from a longitudinal survey. *Journal of Research in Personality*, 51, 54–61.
- Erikson E.H. (1985/2002), *Dopełniony cykl życia*, przekł. A. Gomola. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- García-Romero D., Fernández I., Tomás J.M., Consuela C.-V., Georgieva S. (2017), Factorial Validity of a Spanish Language Generativity Scale: Yet Another Scale with Method Effects? *Pensando Psicología*, 13(22), 5–13. doi: 10.16925/pe.v13i22.1984.
- Goldberg L.R., Johnson J.A., Eber H.W., Hogan R., Ashton M.C., Cloninger C.R., Gough H.G. (2006), The international personality item pool and the future of public-domain personality measures. *Journal of Research in Personality*, 40(1), 84–96. doi: 10.1016/j.jrp.2005.08.007.
- Hofer J., Busch H., Au A., Poláčková Šolcová I., Tavel P., Tsien Wong T. (2014), For the benefit of others: Generativity and meaning in life in the elderly in four cultures. *Psychology and Aging*, 29(4), 764–775. doi: 10.1037/a0037762.
- Hofer J., Busch H., Au A., Poláčková Šolcová I., Tavel P., Tsien Wong T. (2016), Generativity does not necessarily satisfy all your needs: Associations among cultural demand for generativity, generative concern, generative action, and need satisfaction in the elderly in four cultures. *Developmental Psychology*, 52(3), 509–519.
- Jones B.K., McAdams D.P. (2013), Becoming generative: Socializing influences recalled in life stories in late midlife. *Journal of Adult Development*, 20(3), 158–172. doi: 10.1007/s10804-013-9168-4.

- Jordan G., Davidson L., Bellamy C. (2022), Generativity among people with lived experience of mental illness and distress. *American Journal of Orthopsychiatry*, 92(3), 280–290. doi: 10.1037/ort0000614.
- Kokoszka A., Jastrzębski A., Obrębski M. (2016), Ocena psychometrycznych właściwości polskiej wersji Kwestionariusza Zdrowia Pacjenta-9 dla osób dorosłych. *Psychiatria*, 13(4), 187–193.
- Kossakowska M., Kwiatek P., Stefaniak T. (2013), Sens w życiu. Polska wersja kwestionariusza MLQ (*Meaning in Life Questionnaire*). *Psychologia Jakości Życia*, 12(2), 111–131. doi: 10.5604/16441796.1090786.
- Kotre J. (1999), *Make It Count. How to Generate a Legacy that Gives Meaning to Your Life*. New York: The Free Press.
- McAdams D.P., de St. Aubin E. (1992), A theory of generativity and its assessment through self-report, behavioral acts, and narrative themes in autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(6), 1003–1015.
- McAdams D.P., Hart H.M., Maruna S. (1998), The anatomy of generativity. W: D.P. McAdams, E. de St. Aubin (eds.), *Generativity and Adult Development: How and Why We Care for the Next Generation*, 7–43. Washington, DC: American Psychological Association.
- Mitchell L.L., Lodi-Smith J., Baranski E.N., Whitbourne S.K. (2021), Implications of identity resolution in emerging adulthood for intimacy, generativity, and integrity across the adult lifespan. *Psychology and Aging*, 36(5), 545–556. doi: 10.1037/pag0000537.
- Moieni M., Irwin M.R., Seeman T.E., Robles T.F., Lieberman M.D., Breen E.C., Okimoto S., Lengacher C., Arevalo J.M.G., Olmstead R., Cole S.W., Eisenberger N.I. (2020), Feeling needed: Effects of a randomized generativity intervention on well-being and inflammation in older women. *Brain, Behavior, and Immunity*, 84, 97–105. doi: 10.1016/j.bbi.2019.11.014.
- Moore R.M., Allbright-Campos M., Strick K. (2017), Childlessness in Midlife: Increasing Generativity Using a Narrative Approach. *The Family Journal*, 25(1), 40–47. doi: 10.1177/1066480716679647.
- Oleś P. (2020), *Psychologia człowieka dorosłego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Poddany J. (2006), *Dobrostan a generatywność w okresie dorosłości*. Niepublikowana praca magisterska. Uniwersytet Warszawski.
- Pratt M.W., Lawford H.L., Matsuba M.K., Villar F. (2020), The life span development of generativity. W: L.A. Jensen (ed.), *The Oxford Handbook of Moral Development: An Interdisciplinary Perspective*, 366–384. Oxford: Oxford University Press.
- Rubinstein R.L., Girling L.M., de Medeiros K., Brazda M., Hannum S. (2015), Extending the Framework of Generativity Theory Through Research: A Qualitative Study. *The Gerontologist*, 55(4), 548–559. doi: 10.1093/geront/gnu009.
- Serdar C.C., Cihan M., Yücel D., Serdar M.A. (2021), Sample size, power and effect size revisited: Simplified and practical approaches in pre-clinical, clinical and laboratory studies. *Biochemia Medica*, 31(1), 010502. doi: 10.11613/BM.2021.010502.
- Serrat R., Villar F., Warburton J., Petriwskyj A. (2017), Generativity and Political Participation in Old Age: A Mixed Method Study of Spanish Elders Involved in Political Organisations. *Journal of Adult Development*, 24, 163–176. doi: 10.1007/s10804-016-9255-4.
- Spitzer R., Kroenke K., Williams J.B.W. (1999), Validation and Utility of a Self-report Version of PRIME-MD. The PHQ Primary Care Study. *JAMA*, 282(18), 1737–1744. doi: 10.1001/jama.282.18.1737.
- de St. Aubin E. (2013), Generativity and the meaning of life. W: J.A. Hicks, C. Routledge (eds.), *The Experience of Meaning in Life: Classical Perspectives, Emerging Themes, and Controversies*, 241–255. Dordrecht: Springer Science + Business Media. doi: 10.1007/978-94-007-6527-6_19.
- de St. Aubin E., McAdams D.P. (1995), The relations of generative concern and generative action to personality traits, satisfaction/happiness with life, and ego development. *Journal of Adult Development*, 2(2), 99–112. doi: 10.1007/BF02251258.
- Steger M.F., Frazier P., Oishi S., Kaler M. (2006), The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 80–93. doi: 10.1037/0022-0167.53.1.80.

- Stewart A.J., Vandewater E.A. (1998), The Course of Generativity. W: D.P. McAdams, E. de St. Aubin (eds.), *Generativity and Adult Development: How and Why We Care for the Next Generation*, 75–100. Washington, DC: American Psychological Association.
- Strus W., Ciecuch J., Rowiński T. (2014), Polska adaptacja kwestionariusza IPIP-BFM-50 do pomiaru pięciu cech osobowości w ujęciu leksykalnym. *Roczniki Psychologiczne*, 17(2), 327–346.
- Wojciechowska L. (2017a), Postawy i działania generatywne na tle dorosłych okresów życia. *Horyzonty Psychologii*, 7, 87–107.
- Wojciechowska L. (2017b), Subjectivity and generativity in midlife. *Polish Psychological Bulletin*, 48(1), 38–43. doi: 10.1515/ppb-2017-0005.